

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG

NGUYỄN THỊ THU HÀ

BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA
LÀNG NGHỀ BÁNH ĐA KẾ, THÀNH PHỐ BẮC GIANG

LUẬN VĂN THẠC SĨ QUẢN LÝ VĂN HÓA

Khóa 7 (2017-2019)

Hà Nội, 2019

CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG

Người hướng dẫn khoa học: TS. Đỗ Quang Minh

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ
tại trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

Vào ngày 15 tháng 8 năm 2019

Có thể tìm hiểu luận văn tại: Thư viện Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Những năm qua, các làng nghề truyền thống của Việt Nam có tốc độ phát triển khá mạnh mẽ. Sự phát triển của làng nghề đã trực tiếp giải quyết việc làm ở nông thôn, đồng thời đó chính là hoạt động góp phần bảo tồn, giữ gìn và phát triển văn hóa truyền thống, tạo nên diện mạo đô thị hóa mới cho nông thôn, để nông dân “ly nông mà không ly hương”.

Xuất phát từ nhận thức về vị trí, vai trò quan trọng của làng nghề thủ công truyền thống đối với sự phát triển chung của tỉnh Bắc Giang, đồng thời trên cơ sở khoa học, thực tiễn, tiếp thu những công trình khoa học đi trước, học viên lựa chọn đề tài: “*Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Ké, thành phố Bắc Giang*” làm nội dung nghiên cứu luận văn Thạc sĩ.

2. Tình hình nghiên cứu

Trong những năm qua đã có một số tài liệu, luận án tiến sĩ, luận văn thạc sĩ, đề tài khoa học đề cập đến quản lý văn hóa dưới góc độ bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa làng nghề như:

Cục Di sản văn hóa (2014), *Văn bản quản lý nhà nước về di sản văn hóa*, Nxb Cục Di sản Văn hóa.

Nguyễn Xuân Cần (2016), *Văn hóa vùng Ké*, Nxb Văn hóa dân tộc.

Trương Minh Hằng (2017), *Tổng tập về nghề và làng nghề truyền thống Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội.

Nguyễn Thu Minh - Trần Văn Lạng - Hội Văn nghệ dân gian Việt Nam (2015), *Làng nghề và những nghề thủ công truyền thống ở Bắc Giang*, Nxb Văn hóa Thông tin.

Dương Bá Phương (2001), *Bảo tồn và phát triển các làng nghề trong quá trình CNH – HĐH*, Nxb Khoa học xã hội.

Nguyễn Thu Phương (2017), Luận văn thạc sĩ *Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề truyền thống mây tre đan Phú Túc, Phú Xuyên, Hà Nội*, Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương.

Sở Văn hóa Thông tin Bắc Giang (2002), *Lễ hội Bắc Giang*, Nxb Văn hóa dân tộc.

Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Bắc Giang (2015), *Bắc Giang miền di sản - nhiều tác giả*, Nxb Văn hóa dân tộc.

Vũ Quốc Tuấn (2017), *Làng nghề trong công cuộc phát triển đất nước*, Nxb Tri Thức.

Cho đến nay vẫn chưa có một nghiên cứu nào đề cập đến việc bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Ké ở thành phố Bắc Giang.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Bảo tồn và nâng cao những giá trị di sản trong khu vực làng nghề bánh đa Ké góp phần giữ gìn những giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp và thúc đẩy hoạt động du lịch ở địa phương.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Nghiên cứu những giá trị văn hóa làng nghề truyền thống trong bối cảnh hiện tại để chỉ ra những thuận lợi, khó khăn trong bảo tồn và phát huy hiện nay; nêu lên những giải pháp, kiến nghị, mục tiêu bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Ké trong thời gian tới.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của Luận văn là các hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Ké.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

Về nội dung nghiên cứu: Nghiên cứu về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Ké ở thành phố Bắc Giang.

Về không gian nghiên cứu: Trên địa bàn 6 /11 TDP thuộc phạm vi vùng làm nghề bánh đa Ké ở phường Đình Ké, thành phố Bắc Giang.

Về khoảng thời gian: Từ năm 2015 đến năm 2019 (nhiệm kỳ lần thứ XII của đại hội Đảng bộ tỉnh Bắc Giang)

5. Phương pháp nghiên cứu

- *Phương pháp điền dã:* Khảo sát cảnh quan làng nghề, các công trình di tích văn hóa, lịch sử, lễ hội ở làng nghề; Hợp tác xã sản xuất bánh đa Ké, các cơ sở sản xuất, khu vực buôn bán sản phẩm làng nghề;

- *Phương pháp nghiên cứu tài liệu thứ cấp*: Dựa trên những tư liệu đã nghiên cứu, đánh giá, thống kê trước đó của các nhà nghiên cứu ở các lĩnh vực văn hóa, địa chính, môi trường, kinh tế trong không gian văn hóa làng nghề bánh đa Kế

- *Phương pháp phân tích, tổng hợp*: Từ nguồn ấn phẩm, sách, báo, tạp chí, khóa luận... chọn lọc thông tin cần thiết, kết hợp với kết quả điền dã, để chất lọc hình thành nên các đề mục viết luận văn.

- *Phương pháp tiếp cận nghiên cứu liên ngành*: lịch sử, văn hóa học, xã hội học, các văn bản quản lý của nhà nước có liên quan đến quản lý văn hóa làng nghề.

6. Những đóng góp của Luận văn

- *Về lý luận*: Luận văn là công trình nghiên cứu đầu tiên có hệ thống về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Kế, từ sự hình thành, phát triển đến các đặc trưng văn hoá của làng nghề, tiềm năng thế mạnh riêng và đồng thời chỉ ra những hạn chế của làng nghề.

- *Về thực tiễn*: Kết quả nghiên cứu cung cấp tư liệu cho cơ quan quản lý về văn hóa; dùng làm tài liệu tham khảo cho công tác quản lý ngành văn hóa tại địa phương.

7. Cấu trúc của Luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, luận văn được chia thành 3 chương:

Chương 1: Khái quát chung về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề và tổng quan văn hóa làng nghề bánh đa Kế

Chương 2: Thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Kế

Chương 3: Giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Kế

Chương 1

KHÁI QUÁT CHUNG VỀ BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA LÀNG NGHỀ VÀ TỔNG QUAN VĂN HÓA LÀNG NGHỀ BÁNH ĐA KẾ

1.1. Một số khái niệm

1.1.1. Làng nghề

Làng nghề là một cộng đồng cùng làm ra một sản phẩm. Lực lượng sản xuất gắn kết lại thành một nhóm hoặc nhiều nhóm làm cùng một nghề hoặc những công đoạn nghề liên quan; có sự trao đổi, trợ giúp, truyền nghề cho nhau; kết phùng buôn bán, hay lập ra hợp tác xã... giao thương theo cách “buôn có bạn, bán có phường”.

1.1.2. Văn hóa làng nghề

Dựa vào những khái quát, diễn giải về văn hóa làng, văn hóa nghề truyền thống thì văn hóa làng nghề truyền thống như làng nghề bánh đa Kế cũng mang đậm bản sắc văn hóa làng. Tuy nhiên lại có thêm sắc thái riêng do đặc điểm công việc với cách tổ chức hành nghề, tín ngưỡng, tâm linh của người thợ. Do đó văn hóa làng nghề có những đặc điểm cơ bản là: 1.Gắn bó mật thiết với nghề; 2.Có tính cố kết cộng đồng cao; 3.Có chuyên môn hóa, tự nâng cao trình độ nghề trong cộng đồng nghề có tổ chức; 4.Có đời sống văn hóa tinh thần phong phú với lễ nghi, lễ hội riêng...

1.1.3. Bảo tồn

Là bảo vệ, giữ gìn sự tồn tại của sự vật, hiện tượng, không để chúng mất đi, hay biến đổi, chuyển thể khác với dạng thức gốc.

1.1.4. Phát huy

Phát huy là làm tăng thêm giá trị vốn có của sự vật, hiện tượng. Phát huy giá trị văn hóa là những hành động tích cực nhằm đưa sản phẩm văn hóa vào thực tiễn xã hội, trở thành tiềm năng, động lực thúc đẩy sự phát triển kinh tế- xã hội, mang lại lợi ích cho con người, cộng đồng

1.1.5. Giá trị văn hóa

Giá trị văn hóa là những gì còn lại theo thời gian, là chuẩn mực về nhận thức, tư tưởng về cuộc sống của một cộng đồng. Giá trị văn hóa có thể bị biến đổi theo sự phát triển xã hội của cộng đồng đó nhưng theo hướng phù hợp và tích cực, mang lại lợi ích lớn.

1.1.6. Các quan điểm về bảo tồn và phát huy

Công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa vốn có từ xưa của một làng nghề chính là việc giữ gìn tu bổ, nâng cao, góp phần làm giàu thêm giá trị văn hóa, hướng tới mục tiêu phát triển bền vững, lâu dài.

1.2. Nội dung bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề

1.2.1. Quan điểm bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề của Trung ương và địa phương

Quan điểm của trung ương về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề: Từ sau khi thực hiện Đổi mới (1986) đất nước, làng nghề ở Việt Nam đã có sự chuyển biến tích cực. Việc tôn vinh, giữ gìn và tuyên truyền bản sắc văn hóa dân tộc kết tinh trong sản phẩm truyền thống chưa được coi trọng. Đặc biệt là môi trường làng nghề đang có nguy cơ ô nhiễm ở các mức độ khác nhau, cơ sở hạ tầng và dịch vụ phục sản xuất không đồng bộ. Để những giá trị văn hóa nằm trong các làng nghề truyền thống được bảo tồn và phát huy đúng tầm vóc của thời đại, Đảng và Nhà nước ta đã từng bước thiết lập những chính sách phát triển làng nghề.

Quan điểm của tỉnh Bắc Giang về các hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề: Bắc Giang là một tỉnh có nền sản xuất nông nghiệp là chính, đang có nhiều nỗ lực cho phong trào xây dựng nông thôn mới, đưa đời sống người dân phát triển lên một mức sống mới trong công cuộc phát triển CNH, HĐH vì vậy, “Phát triển làng nghề gắn với quá trình xây dựng nông thôn mới, phát triển làng nghề gắn với thu hút lao động, giải quyết việc làm, góp phần chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông thôn, tăng thu nhập, cải thiện đời sống cho dân cư nông thôn.

1.2.2. Không gian văn hóa làng nghề

Lịch sử phát triển của làng nghề bánh đa Kế gắn với lịch sử phát triển của văn hóa địa phương, đó là văn hóa tiểu thương trong một vùng phát triển kinh tế giao thương đầu tiên của vùng Kinh Bắc. Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống làng nghề của địa phương chính là bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp gồm cả vật thể và phi vật thể có giá trị với đương đại nằm trong một không gian chung của làng nghề.

1.2.3. Văn hóa nghề truyền thống làm bánh đa Kế trong cộng đồng

Sản phẩm bánh đa Ké là sợi dây kết nối những hộ gia đình trong cộng đồng làng nghề để trao đổi, cung cấp nguồn nguyên liệu, mách nhau những mối giao hàng... Từ đó kết nên hội, phố, phường, họ, đồng niên trong làng nghề. Sự kết giao này tạo nên một sợi dây liên kết chặt chẽ từ công việc làm ăn đến các nếp sinh hoạt văn hóa như tham gia lễ hội, thực hành nghi lễ, chia sẻ những việc vui, buồn của từng gia đình thành viên trong hội, phường.

Nghề làm bánh thủ công này rất cần sự tỉ mỉ, kiên nhẫn, cẩn thận, cả kinh nghiệm chọn nguyên liệu, xem chừng thời tiết nắng mưa, cách thức ứng xử trong giao thương... đó là những nét văn hóa làm nghề mà người làng nghề luôn học hỏi lẫn nhau để bảo tồn nghề thủ công của làng để cho kinh tế bền vững, có nguồn thu nhập ổn định, dù là ít.

1.2.4. Tôn vinh các giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Ké

Làng nghề bánh đa Ké có nhiều công trình di tích lịch sử được vinh danh trở thành một di tích được xếp hạng; Sản phẩm bánh đa truyền thống của làng nghề bánh đa Ké đã được khẳng định uy tín và giá trị làng nghề qua những dịp đánh giá của các cấp ở Trung ương và địa phương.

1.3. Chính sách của Đảng, Nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề

1.3.1. Chính sách của Trung ương về văn hóa làng nghề

Để bảo tồn và phát huy được những giá trị văn hóa làng nghề nói chung, Đảng và Nhà nước có một số văn bản như: *Luật Di sản văn hóa* hợp nhất do Văn phòng Quốc hội ban hành số 10/VBHN-VPQH ra ngày 27/07/2013 là cơ sở pháp lý cao nhất nhằm bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa ở Việt Nam; Nghị định của Chính phủ quy định về xét tặng danh hiệu "Nghệ nhân nhân dân", "Nghệ nhân ưu tú" trong lĩnh vực di sản văn hóa phi vật thể; cùng các quy định các chính sách khuyến khích phát triển làng nghề, làng nghề truyền thống; bảo vệ môi trường làng nghề; quy định điều kiện đảm bảo an toàn thực phẩm trong sản xuất thực phẩm của làng nghề ẩm thực.

Hệ thống văn bản về bảo tồn và phát triển làng nghề được ban hành tạo ra cơ chế thông thoáng và có lợi về những giải pháp phát triển làng nghề, góp phần vào việc thúc đẩy phát triển kinh tế, xã hội của làng nghề nói riêng và khu vực vùng nông thôn nói chung.

1.3.2. Chính sách của tỉnh Bắc Giang về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề truyền thống

Năm 2013, tỉnh Bắc Giang đã phê duyệt Quy hoạch phát triển làng nghề công nghiệp, tiểu thủ công nghiệp đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030. Cụ thể theo Quy hoạch, tỉnh Bắc Giang sẽ đầu tư khôi phục, bảo tồn nhiều nghề sản xuất thủ công, trong đó có bảo tồn nghề làm bánh đa ở xã Dĩnh Kế nay là phường Dĩnh Kế... và một số nghề truyền thống khác của đồng bào dân tộc thiểu số vùng cao trong tỉnh.

1.4. Tổng quan văn hóa làng nghề bánh đa Kế

1.4.1. Điều kiện địa lý tự nhiên

Phường Dĩnh Kế nằm ở vị trí địa lý phía đông của thành phố, giữa hai tuyến đường chính là quốc lộ 31A nay là đường Lê Lợi thuộc thành phố Bắc Giang, một bên cuối khu vực phường là đường 1A cũ nối vùng Kế với các huyện trong tỉnh, các tỉnh thành lân cận như Lạng Sơn, Bắc Ninh.

Phường Dĩnh Kế có 11 tổ dân phố: Giáp Tiêu (thôn Tiêu), Giáp Sau (thôn Sau), Giáp Nguyệt (thôn Nguyệt), Giáp Hải (thôn Chợ), Quyết Thắng (thôn Chùa), Kế (thôn Phố), Phú Mỹ 1 (thôn Ngươi), Phú Mỹ 2 (thôn Nộm), Phú Mỹ 3 (thôn Hạc), Phú Mỹ, Thanh Lương (thôn Lương)

1.4.2. Tình hình kinh tế, văn hóa - xã hội

Nhờ có môi trường thông thương thuận lợi nên Dĩnh Kế trở thành một vùng nổi tiếng về buôn bán. Làng nghề bánh đa Kế trở thành trung tâm phát triển kinh tế, văn hóa. Trong bản hương ước của làng xã Dĩnh Kế có chú trọng tới việc chấn hưng học hành của con em trong xã. Đến nay, truyền thống hiếu học, được các thế hệ ở làng nghề nói riêng, toàn phường Dĩnh Kế nói chung duy trì tốt.

1.4.3. Giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Kế

Văn hóa truyền thống của làng nghề bánh đa Kế được thể hiện ở một số phong tục tập quán văn hóa, tiết lệ truyền thống trong không gian văn hóa làng nghề xưa và nay của phường Dĩnh Kế như *Tín ngưỡng thờ mẫu, chợ phiên...*

Bánh đa chỉ là một sản phẩm đơn giản của nông nghiệp, nhưng sản phẩm này được truyền nghề sản xuất qua nhiều đời, từ đó nó trở thành một hình ảnh

biểu trưng cho văn hóa làng nghề, cho một hoạt động giao thương ở vùng đất cổ Kinh Bắc.

Người trong làng nghề khi đã xây dựng được thương hiệu rất chú ý đến nguồn nguyên liệu của sản phẩm, cách thức sản xuất kết hợp giữa thủ công và ứng dụng dây truyền hiện đại hỗ trợ sản xuất.

1.5. Vai trò quản lý đối với bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Kế

1.5.1. Giữ gìn bản sắc văn hóa địa phương

Lịch sử phát triển của làng nghề bánh đa Kế gắn với lịch sử phát triển của văn hóa địa phương, đó là văn hóa tiểu thương trong một vùng phát triển kinh tế giao thương đầu tiên của vùng Kinh Bắc. Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống làng nghề của địa phương chính là bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp gồm cả vật thể và phi vật thể có giá trị với đương đại.

1.5.2. Cố kết cộng đồng trong làng nghề

Mọi hoạt động cố kết trong cộng đồng đều được đảm bảo bằng những quy định, pháp luật như những hoạt động có tính liên kết về làm ăn, cho vay vốn làm ăn, cung ứng nguồn nguyên liệu làm nghề...; tu sửa các công trình di tích. Vai trò quản lý nhà nước đã tạo cho cộng đồng gắn kết với nhau ngày càng chặt chẽ hơn.

1.5.3. Phát triển kinh tế - xã hội và khai thác tiềm năng du lịch của làng nghề

Với chính sách chủ trương của Đảng và Nhà nước ở các cấp về công tác phát triển, bảo tồn làng nghề truyền thống đã giúp người dân làng nghề được hưởng thụ về cơ sở vật chất như điện, đường, trường, trạm được đầu tư, hỗ trợ kinh phí xây dựng tạo nên quang cảnh đô thị mới.

Để góp phần vào thực hiện mục tiêu phát triển du lịch chung của toàn tỉnh theo Nghị quyết số 44-NQ/TU của Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh ngày 30/3/2016 của giai đoạn 2016-2020, UBND thành phố Bắc Giang đã ra những công văn chỉ đạo công tác tu bổ, bảo tồn các giá trị di tích lịch sử trong làng nghề; khuyến khích các hộ làm nghề giữ nghề; tạo điều kiện để các doanh nghiệp, HTX trong làng nghề đưa sản phẩm đi giới thiệu, quảng bá, kết nối với tour du lịch ở các tỉnh lân cận.

Tiểu kết

Trong công tác bảo tồn và phát triển văn hóa nói chung thì các nhà nghiên cứu đi trước đã đúc rút ra những kinh nghiệm về bảo tồn ở những hình thức khác nhau tùy theo đối tượng bảo tồn. Nhưng bảo tồn đối với một làng nghề truyền thống lại phụ thuộc nhiều vào nhu cầu thời đại, ứng dụng khoa học kỹ thuật của thời đại, tâm lý người của người làng nghề...

Như vậy, bảo tồn để thấy rõ vai trò của văn hóa làng nghề đối với sự phát triển chung của địa phương và góp phần phát triển, giữ gìn bản sắc văn hóa truyền thống của dân tộc Việt. Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Kế như một việc gia cố vững chắc một cây cầu nối những giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp của vùng đất cổ với bao nét đẹp đời sống văn hóa, xã hội, giao lưu thương mại ở vùng Kinh Bắc xưa với cuộc sống đương đại nhiều biến động đa chiều trong tiến trình phát triển văn hóa của địa phương và đất nước.

Chương 2

THỰC TRẠNG BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA LÀNG NGHỀ BÁNH ĐA KẾ

2.1. Chủ thể bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Kế

2.1.1. Chủ thể nhà nước

Công tác bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề truyền thống, nghề truyền thống đã được các cấp quản lý từ trung ương đến địa phương có chiến lược, chỉ đạo chung cho để địa phương thực hiện. Sở VH TT&DL Bắc Giang hướng dẫn, quản lý các hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề ở địa phương; Phòng Quản lý di sản (thuộc Sở VH TT&DL tỉnh Bắc Giang) kiểm tra, đánh giá, lập hồ sơ di tích; Ban Quản lý Di tích (thuộc Bảo Tàng tỉnh Bắc Giang) là nơi trực tiếp tiếp nhận, hướng dẫn các cơ sở thuộc phường, xã lập hồ sơ xin xếp hạng di tích, trình lên Sở VH TT&DL tỉnh, phối hợp cùng Phòng Quản lý Di sản của sở đi kiểm tra, đánh giá các giá trị của tích có hồ sơ đệ trình.

Các cán bộ văn hóa – xã hội ở phường Dĩnh Kế báo cáo, tham mưu kịp thời về cấp thành phố để cấp thành phố nắm được thực trạng kịp thời hướng dẫn Ban quản lý di tích các phường, xã; Phòng Kinh tế thành phố Bắc Giang có chức năng tham mưu, giúp UBND thành phố thực hiện chức năng quản lý nhà nước về phát triển ngành nghề tiểu thủ công nghiệp như làng nghề bánh đa Kế.

2.1.2. Chủ thể cộng đồng và HTX Bánh đa Kế

Chủ thể của cộng đồng làng nghề truyền thống xưa kia là phường, hội làm nghề trong làng nghề, nhưng giờ đây với sự phát triển về mặt cơ cấu tổ chức hành chính trong quản lý nhà nước thì cộng đồng làng nghề được đặt vào những ban ngành đoàn thể của địa phương. Đặc biệt là tới cấp các TDP thì vai trò bảo tồn và phát huy trong cộng đồng được các tổ chức nhận trách nhiệm và góp phần tích cực nhất là Hội Người cao tuổi, Hội Phụ nữ, các cộng đồng theo khoảnh, xóm.

HTX Bánh đa Kế từ khi thành lập đã phát huy được nhiều mặt tích cực trong quảng bá sản phẩm, tiêu thụ sản phẩm bánh đa Kế. HTX đã quy tụ được các hộ làm nghề đơn lẻ thành một tập thể sản xuất. Tại đây, không chỉ có mối quan hệ về trao đổi vật liệu sản xuất, phát triển kinh tế mà HTX còn có vai trò kết nối những giá trị văn hóa làng nghề. Đó là, nét văn hóa truyền nghề, bảo lưu

các giá trị tri thức, kinh nghiệm, kỹ xảo nghề, nâng cao giá trị lao động nghề, bảo đảm môi trường sống.

2.1.3. Cơ chế phối hợp giữa chủ thể nhà nước và cộng đồng

Cơ chế phối hợp ở đây được hiểu là mối quan hệ tương tác giữa chủ thể là nhà nước và cộng đồng người dân sở tại tác động lên các hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa trong làng nghề bao gồm bảo tồn, giữ gìn các di tích lịch sử; bảo tồn các giá trị văn hóa nghề truyền thống. Chính vì vậy, cơ chế phối hợp này là những hoạt động quản lý của nhà nước về mặt chủ trương, chính sách, nguồn vốn hỗ trợ về xây dựng, trùng tu các di tích, cung ứng các kỹ thuật hiện đại, tạo cơ hội hỗ trợ cho phát triển nghề... Sự hợp tác đón nhận những quy định của nhà nước từ phía cộng đồng sẽ là những hoạt động cụ thể phân công tới từng bộ phận trong cộng đồng như Hội Người cao tuổi trong TDP, Ban Quản lý di tích, HTX Bánh đa Ké để tổ chức hoạt động như lễ hội, nghi lễ, tu sửa, bảo vệ di tích trong làng nghề, cũng như những hoạt động truyền nghề, đề xuất vinh danh thợ giỏi...

2.2. Thực tiễn bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Ké

2.2.1. Triển khai các văn bản quản lý của cấp trên và ban hành văn bản hướng dẫn về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Ké

Căn cứ trên những đề án quy hoạch của UBND tỉnh Bắc Giang về lĩnh vực văn hóa, để việc tăng cường quản lý hoạt động bảo quản, tu bổ, phục hồi di tích lịch sử văn hóa danh lam thắng cảnh nói chung của tỉnh, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Bắc Giang ra văn bản số 481/SVHTTDL-QLDSVH. Trên căn cứ này, UBND thành phố Bắc Giang đã ra công văn số 1182/UBND –VHTT về tăng cường quản lý hoạt động bảo quản, tu bổ, phục hồi di tích lịch sử văn hóa trên địa bàn thành phố, ngày 22/5/2018 gửi cho Phòng Văn hóa và Thông tin thành phố, UBND, Ban quản lý di tích các phường xã trong thành phố.

Nhằm tăng cường công tác quản lý, phát huy giá trị các di tích trên địa bàn từ năm 2018 đến nay, UBND phường Dĩnh Ké đã tăng cường công tác tuyên truyền, có biện pháp bảo vệ và quản lý di tích, bố trí người có trách nhiệm trong TDP, phối hợp với lực lượng an ninh phường trông coi, bảo vệ tôn tạo những di tích thuộc khu vực phường Dĩnh Ké bằng các hình thức xã hội hóa; không tiếp

nhận linh vật ngoại lai, đồ thờ tự không phù hợp đặt tại di tích; kiện toàn ban quản lý di tích ở cơ sở...

2.2.2. Hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề

2.2.2.1. Công tác sưu tầm, nghiên cứu, đánh giá giá trị văn hóa làng nghề

Giá trị văn hóa về lịch sử làng nghề được làm dày lên theo thời gian. Tại làng nghề hiện nay không xác định được tổ nghề, nhưng những người được coi là làm nghề lâu năm, là người giữ nghề, truyền nghề luôn được người dân, dòng họ trong làng nghề; Trong không gian văn hóa làng nghề, 6/11 TDP đều có những công trình di tích giá trị. Thời gian qua, các công trình di tích đã được người dân trong làng nghề góp phần tích cực tu bổ, bảo vệ, giữ gìn làm cho cảnh quan thêm đẹp mà còn có ý nghĩa quan trọng trong việc giáo dục truyền thống, lịch sử cách mạng, lòng yêu nước cho nhân dân, đặc biệt là thế hệ trẻ.

2.2.2.2. Công tác trùng tu, tôn tạo, phục hồi các di tích, phong tục tập quán, nghi lễ liên quan đến văn hóa làng nghề

Các công trình di tích đã được người dân trong làng nghề góp phần tích cực tu bổ, bảo vệ, giữ gìn làm cho cảnh quan thêm đẹp mà còn có ý nghĩa quan trọng trong việc giáo dục truyền thống, lịch sử cách mạng, lòng yêu nước cho nhân dân, đặc biệt là thế hệ trẻ.

Công tác trùng tu, tôn tạo, phục hồi các di tích, phong tục tập quán, nghi lễ liên quan đến văn hóa làng nghề bánh đa Kế. Các hoạt động thờ tự, lễ hội tại chùa Đống Nghiêm được duy trì từ xưa đến nay, phản ánh đời sống tâm linh, tín ngưỡng và tôn giáo. Đồng thời cũng là nơi sinh hoạt văn hoá đậm đà bản sắc văn hoá dân tộc, góp phần giữ gìn và phát huy truyền thống đạo lý, lối sống cao đẹp của nhân dân ta. Tín sùng Phật, nhớ ơn những người có công, khuyến nhau làm điều thiện, khuyến khích những người và những việc làm tâm phúc, góp phần giữ gìn, tu bổ và mở rộng chùa Đống Nghiêm từ xưa cho tới ngày nay. Hằng năm, nhà chùa cùng UBND phường Dĩnh Kế đã đầu tư tôn tạo các hạng mục bị xuống cấp theo thời gian trong chùa bằng nguồn vốn xã hội hóa và trích từ nguồn ngân sách của địa phương.

2.2.3. Hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa nghề

2.2.3.1. Tổ chức hợp tác xã nghề và mở lớp truyền nghề cho lớp trẻ

HTX Bánh đa Ké có 70 hộ gia đình. Người làng nghề cởi mở, họ sẵn sàng trao truyền cho mọi người. Họ là những người truyền nghề cho nhiều người không chỉ trong các huyện của tỉnh Bắc Giang mà còn một số người ở tỉnh khác như Hải Dương, Bắc Ninh... sang học nghề. Chính vì thế, cho đến giờ, bánh đa của làng Ké có mặt nhiều tỉnh thành.

Năm 2011, thành lập HTX Bánh đa Ké do ông Nguyễn Xuân Trường làm chủ nhiệm HTX sau gọi là Giám đốc HTX. Gia đình ông có 4 người trực tiếp tham gia làm nghề. Đa số những người đã theo nghề đều thành thạo biết làm các công đoạn, và có thể truyền dạy được người khác.

2.2.3.2. Tổ chức các điểm trải nghiệm, du lịch làng nghề

Việc trải nghiệm làm nghề tại các cơ sở sản xuất vẫn diễn ra khi có nhu cầu của khách hay sự liên hệ của các nhóm học sinh, du khách đến thăm làng nghề với hộ gia đình sản xuất bánh đa. Nhưng điểm trải nghiệm này không chuyên nghiệp mà kết hợp với thời gian sản xuất của các hộ gia đình. Nên hạn chế chỉ có thể trải nghiệm với nghề làm bánh chủ yếu vào các buổi sáng trong tuần, vào các mùa bán chạy hàng trong năm.

2.2.3.3. Tuyên truyền quảng bá giá trị văn hóa làng nghề

Tuyên truyền, quảng bá giá trị văn hóa làng nghề: Công tác tuyên truyền, quảng bá giá trị làng nghề bánh đa Ké được thực hiện rất mạnh mẽ trong thời gian qua. Trên tất cả các phương tiện truyền thông trong tỉnh đều đăng tải các hoạt động về làng nghề, tôn vinh giá trị văn hóa làng nghề nói chung. Đài Phát thanh - Truyền hình Bắc Giang đã làm những thước phim phóng sự, chuyên đề về làng nghề ở tỉnh. Trong các chương trình âm thực, các điểm du lịch làng nghề trên kênh VTV3, VTC, VTV4 của đài Truyền hình trung ương, và một số chương trình có trên youtube đã có mặt sản phẩm bánh đa Ké.

2.2.3.4. Tôn vinh người có công truyền nghề, bảo tồn di tích

Tôn vinh người có công truyền nghề, bảo tồn di tích: Năm 2013, Sở Công Thương tỉnh Bắc Giang tổ chức thi tay nghề giỏi cho các làng nghề làm bánh đa, bánh tráng trong tỉnh. Với bánh đa làng nghề Ké có 7 thợ giỏi đi dự thi; bánh đa Thổ Hà (Việt Yên) có 03 người thi. Kết quả cuộc thi: Bánh đa Ké có 01 giải Nhất, 01 giải nhì cho tay nghề thợ giỏi. Cả làng nghề bánh đa Ké có duy nhất cụ Nguyễn Thị Bìa, năm nay 90 tuổi, ở tổ dân phố Ké, được tôn vinh là người có công truyền nghề nhiều

nhất vào năm 2013; Anh Nguyễn Văn Thi là một trong số những người dân làng nghề có trên 30 năm làm nghề, qua các cuộc thi, tham dự hội chợ triển lãm ở trong tỉnh, các khu vực anh Thi được nhận bằng thợ giỏi của làng nghề. Công tác tôn vinh, người có công truyền nghề ở làng nghề chưa được chú trọng nhiều.

2.2.4. Cộng đồng đối với bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Kế

Những giá trị văn hóa của làng nghề bánh đa Kế là nét đặc sắc nằm trong vùng đô thị trẻ (thành phố Bắc Giang). Đây có thể coi là tài sản quý giá của một tỉnh nhưng phân bảo vệ, hưởng thụ trực tiếp những giá trị di sản lại thuộc về chính cộng đồng làng nghề.

Đặc biệt là từ khi thành phố phát động phong trào Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa. Cộng đồng văn hóa làng nghề được xác lập trên những giá trị văn hóa ở cả vật thể và phi vật thể trong làng nghề.

Từ năm 2015 đến 2018, các di tích trong từng tổ dân phố được người dân đóng góp, tu sửa, cử người trông coi. Theo thực tế, TDP giao cho Hội Người Cao tuổi của TDP trông coi thường xuyên vệ sinh, đèn nhang. Vào các dịp lễ hội hằng năm, các TDP tổ chức lễ hội riêng tại các di tích của mình và đặt hòm công đức để tạo nguồn kinh phí cho tu bổ, sửa chữa di tích: Năm 2018, điểm TDP Giáp Sau đã thu được 50 triệu đồng, đình Giáp Đông Tiêu (TDP Giáp Đông Tiêu) thu được 200 triệu đồng. Với nguồn kinh phí tôn tạo chưa được ổn định ở địa phương cũng như việc tu bổ di tích còn nhỏ lẻ hằng năm.

Giá trị văn hóa làng nghề được kết tinh theo cả yếu tố văn hóa bản địa về vật chất và tinh thần. Nghề làm bánh đa có thể vất vả, nhưng đã tồn tại và phát triển một cách có quy luật trong cộng đồng làng nghề đến nay phải kể đến những yếu tố tác động như: vì nhu cầu của đời sống; cộng đồng làng nghề bánh đa đã tự thân vận động trong việc cải tiến cách thức buôn bán; đời sống xã hội được nâng cao, hệ thống giao thông, xe vận tải giữa các vùng miền được cải thiện tốt nên mặt hàng bánh đa Kế được chuyển đến các vùng miền ở tỉnh lân cận khác; hệ thống cộng đồng truyền thông đã góp phần quảng bá hình ảnh làng nghề bánh đa Kế; cộng đồng làng nghề đã tiếp nhận được sự hỗ trợ về kỹ thuật cải tạo nhiều công đoạn sản xuất bánh; cộng đồng làng nghề luôn coi trọng các

nghi lễ, lễ hội, ứng xử văn hóa với công trình di tích có giá trị về tâm linh, về lịch sử trong làng nghề;

2.2.5. Công tác thanh tra, kiểm tra và xử lý vi phạm

Công tác thanh tra, kiểm tra môi trường sản xuất và bảo tồn các di tích trong làng nghề được phát hiện nhưng công tác xử lý hành chính về những sai phạm đối với tu bổ, xây dựng di tích và các hoạt động trong sản xuất nghề tại khu vực làng nghề bánh đa Kế hiện nay cũng chưa thực sự có chế tài hiệu quả. Và đây cũng là mặt hạn chế trong công tác quản lý văn hóa nói chung của địa phương. Do những việc xử lý về công tác quản lý di sản văn hóa địa phương còn nhiều bất cập liên quan đến tín ngưỡng, tâm linh rồi theo cả lệ làng, nhận thức, đánh giá, trình độ quản lý, công tác dân vận của đội ngũ quản lý văn hóa ở địa phương. Bên cạnh đó, việc xử lý vi phạm trong quản lý văn hóa còn liên quan đến cả một hệ thống thủ tục hành chính; các văn bản xử phạt chưa theo kịp các hoạt động văn hóa bị biến đổi theo thời đại.

2.3. Đánh giá chung

2.3.1. Ưu điểm

Chính quyền địa phương đã vận dụng các chủ trương chính sách quản lý của nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề. Khu vực làng nghề bánh đa Kế đã được quan tâm ở nhiều ở các công tác tuyên truyền về giá trị lịch sử, văn hóa; tu sửa và tôn tạo công trình văn hóa truyền thống; lễ hội truyền thống được các tổ dân phố trong khu vực làng nghề rất chú trọng tổ chức nghiêm trang; Sản phẩm bánh đa Kế đã được biết đến ở trong và ngoài nước...

Văn hóa làng và văn hóa nghề trở thành một nét văn hóa làng nghề truyền thống. HTX Bánh đa Kế xây dựng được thương hiệu, quảng bá trên các kênh truyền thông mạnh mẽ, khẳng định được giá trị truyền thống, văn hóa và mang hiệu quả kinh tế cho người dân.

2.3.2. Hạn chế

Văn hóa làng nghề bánh đa Kế đang có sự biến đổi theo thời đại. Đô thị hóa và những tác động lên môi trường văn hóa làng nghề. Một số các công trình di tích văn hóa chủ yếu trông vào nguồn kinh phí tôn tạo từ nhân dân trong làng nghề. Chính vì vậy có những công trình di tích có giá trị truyền thống đang dần xuống cấp hoặc bị

lãng quên trong đời sống người dân như đền Chúa chợ (hay gọi là miếu chợ), nghề Cà... Các công trình này ngày một bị thu hẹp về diện tích, không gian.

Việc đưa giá trị văn hóa làng nghề truyền thống vào guồng quay của cách mạng công nghệ 4.0 là điều tất yếu nhưng cũng đầy thử thách của thời đại bởi chưa đồng bộ công nghệ hiện đại mới.

Trong công tác quảng bá, tuyên truyền các giá trị làng nghề bánh đa Kế chưa chuyên nghiệp; đội ngũ cán bộ quản lý văn hóa cấp cơ sở hạn chế của chuyên môn sâu trong nghiên cứu các di sản văn hóa của địa phương. Bên cạnh đó người dân làng nghề chỉ quan tâm đến việc giao thương sản phẩm làng nghề, các tập tục theo thói quen, lễ hội theo định kỳ, chưa có ý thức bảo vệ, tôn tạo những công trình văn hóa trong làng nghề.

Từ các hoạt động sản xuất của nghề đã và đang tác động không nhỏ đến công tác bảo tồn và phát huy giá trị của nghề truyền thống và môi trường văn hóa trong làng nghề, trong đó có: Ô nhiễm không khí; Ô nhiễm môi trường hoạt động sản xuất; suy giảm lực lượng lao động ngành nghề ở địa phương.

Vai trò của chủ thể nhà nước ở cấp tỉnh chủ trương chính tập trung chủ yếu vào đảm bảo phát triển giá trị kinh tế, giá trị sản phẩm của làng nghề, còn văn hóa làng nghề với những giá trị văn hóa di sản, phi vật thể là lễ hội, tín ngưỡng chưa được quan tâm cụ thể, mà còn dãn trải, phụ thuộc vào cộng đồng sở tại.

Tiểu kết

Từ những thực trạng ở làng nghề bánh đa Kế về cơ chế chính sách, môi trường văn hóa, nguồn lực phát triển, hỗ trợ đầu tư tôn tạo di tích, đầu tư nguồn vốn cho nghề, ứng xử cộng đồng, công tác tôn vinh, khen thưởng cho người làng nghề truyền thống... Công tác quản lý đã có những kết quả nhất định, nhưng để văn hóa làng nghề trở thành nền tảng vững chắc cho sự phát triển bền vững của kinh tế làng nghề và góp phần vào mục tiêu phát triển du lịch của địa phương và quốc gia. Căn cứ từ những rào cản, khó khăn bất cập tồn tại hiện nay cần có những giải pháp, đề xuất phù hợp nhất vào việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Kế.

Chương 3

GIẢI PHÁP BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA LÀNG NGHỀ BÁNH ĐA KẾ

3.1. Một số tác động đến bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Kế

3.1.1. Thuận lợi và cơ hội phát triển

Những năm qua, quy hoạch phát triển ngành nghề ở nông thôn, nông nghiệp được sự quan tâm chỉ đạo của Tỉnh ủy, UBND tỉnh, sự ủng hộ, phối hợp của các cơ quan trung ương, nhiều làng nghề trong tỉnh đã được khôi phục và bảo tồn, phát triển. Làng nghề bánh đa Kế nằm trong số những làng nghề truyền thống của tỉnh nhận được sự quan tâm khuyến khích từ các cấp, đến nay đã vùng vàng có thương hiệu trên thị trường tiêu thụ, có đăng ký bảo hộ nhãn hiệu sản phẩm.

3.1.2. Những khó khăn và thách thức

Văn hóa làng nghề bánh đa Kế đang có sự biến đổi theo thời đại. Bên cạnh những khó khăn về phát triển kinh tế, cạnh tranh của thị trường thì những thách thức về bảo vệ môi trường tự nhiên và nâng cao giá trị di sản văn hóa vật thể, phi vật thể làng nghề là vấn đề không nhỏ.

3.2. Bài học kinh nghiệm trong quản lý nhà nước về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề.

Kết hợp với quan điểm bảo tồn di sản văn hóa trong chiến lược phát triển văn hóa của Việt Nam đến năm 2020; đồng thời đặt làng nghề bánh đa Kế trong bối cảnh xu thế phát triển kinh tế - văn hóa của địa phương Bắc Giang, có thể rút ra những bài học kinh nghiệm trong quản lý nhà nước đối với làng nghề bánh đa Kế như sau:

1. Thiết lập cơ chế bảo tồn và phát huy văn hóa làng nghề từ các nguồn lực xã hội hóa.
2. Xây dựng hệ thống sản xuất truyền thống để giữ được giá trị văn hóa trong sản phẩm truyền thống.
3. Phát triển văn hóa trên cơ sở bảo tồn các giá trị vật thể, phi vật thể ở làng nghề bánh đa Kế dựa vào sức mạnh của cộng đồng.

4. Có chính sách đãi ngộ đối với những nghệ nhân, thợ giỏi trong làng nghề.

5. Không ngừng đào tạo, nâng cao trình độ chuyên môn cho những người làm công tác quản lý văn hóa.

6. Bảo tồn và phát triển làng nghề bánh đa Kế cần chú trọng đến bảo vệ môi trường tự nhiên và cả môi trường xã hội.

7. Ứng dụng các kỹ thuật khoa học vào từng công đoạn sản xuất sản phẩm để giảm thiểu sức lao động, tăng giá trị sản phẩm bánh đa Kế.

3.3. Một số giải pháp về bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa làng nghề bánh đa Kế trong thời đại 4.0

3.3.1. Hoàn thiện về cơ chế chính sách của các cấp

Các chính sách quản lý, đầu tư của nhà nước phải gắn phát triển kinh tế với văn hóa làng nghề, cụ thể là nghề làm bánh đa và các công trình di tích văn hóa trong làng nghề thành chuỗi giá trị về kinh tế - văn hóa.

Cấp chính quyền cần xác định rõ những mục tiêu cho làng nghề bánh đa Kế được gắn với du lịch mua sắm tại trung tâm thương mại, dịch vụ ở thành phố Bắc Giang, đồng thời nâng cao các giá trị văn hóa làng nghề. Các sở ban ngành trong tỉnh cần phối hợp thực hiện tốt các nhiệm vụ, mục tiêu phát triển làng nghề, gồm các đơn vị: Sở Công Thương tỉnh; Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn; Sở Khoa học và Công nghệ sẽ hỗ trợ các cơ sở sản xuất làng nghề ứng dụng các tiến bộ khoa học kỹ thuật, đổi mới thiết bị công nghệ vào sản xuất; ngành văn hóa, du lịch sẽ đẩy mạnh tuyên truyền, quảng bá hình ảnh, du lịch làng nghề; cải tạo cảnh quan môi trường một số làng nghề kết hợp du lịch; xây dựng phát triển hàng lưu niệm, hợp đồng sản xuất các sản phẩm với các cơ sở làng nghề, tổ chức các điểm trưng bày và bán sản phẩm du lịch; phát triển văn hóa nghệ thuật gắn với các lễ hội làng nghề, nghệ thuật truyền thống dân gian nhằm phát triển du lịch làng nghề...

3.3.2. Nâng cao nhận thức của cấp ủy, chính quyền và cộng đồng dân cư

Công tác quản lý văn hóa ở địa phương cần phải hướng dẫn, định hướng cho người dân sở tại phương pháp huy động nguồn vốn từ cộng đồng, đồng thời cũng giúp người dân nhận diện rõ những giá trị văn hóa bản địa, truyền thống với những vật cung tiến mang giá trị ngoại lai không phù hợp, thậm chí còn làm sai lệch giá trị lịch sử; chung tay trong các hoạt động từ thiện, tình nguyện trợ

giúp người dân địa phương bảo vệ môi trường văn hóa làng nghề; tăng cường các hoạt động giáo dục đối với thế hệ trẻ ở địa phương.

3.3.3. Nâng cao sáng tạo công nghệ sản xuất, phát triển thị trường

Để nâng cao công nghệ sản xuất cần phải có một khu vực sản xuất chuyên biệt, cách ly với sinh hoạt thường ngày; Khu vực sản xuất phải đảm bảo sạch sẽ, thoáng đãng, trông đẹp mắt về dây truyền công nghệ; đặc biệt là để tiến tới uy tín chất lượng cao về sản phẩm cần khắc phục hình ảnh khu phố bán bánh đa và quạt bánh đa như hiện nay nằm bên cạnh đường lớn. Chính quyền cấp phường cần phải nghiên cứu quy hoạch khu vực trưng bày sản phẩm, ưu tiên quỹ đất cho phát triển khu thương mại dịch vụ của làng nghề để phát triển bền vững, và tạo ra cơ hội phát triển du lịch.

Bảo tồn và phát triển nghề truyền thống cần phải gắn liền với hiệu quả kinh tế. Cần mở rộng thị trường, đa dạng hóa hình thức sản phẩm là điều thiết yếu đối với sản phẩm làng nghề.

3.3.4. Đãi ngộ người có công truyền nghề, khen thưởng người có công bảo vệ di tích

Việc khuyến khích người làng nghề gắn bó với nghề thủ công truyền thống cần tạo ra cơ chế khuyến khích cho người làm nghề thủ công truyền thống, như sau:

+ Biểu dương, thưởng tiền cho những người có công trong việc duy trì và phát triển kỹ thuật nghề truyền thống và những người có công góp phần tồn văn hóa làng nghề như người có uy tín thực hiện nghi lễ, bảo vệ, trông nom các công trình di sản trong làng nghề trong thời gian dài.

+ Khuyến khích nâng cao kỹ thuật sản xuất nghề truyền thống, khuyến khích cho tiền những người mới tham gia sản xuất nghề truyền thống để thúc đẩy họ nâng cao kỹ thuật sản xuất.

Áp dụng kỹ thuật của cuộc cách mạng 4.0 để làm lan tỏa việc truyền nghề truyền thống truyền nghề trên hệ thống mạng internet. Để những giá trị văn hóa di sản trong làng nghề cùng sản phẩm bánh đa Ké trở thành nét văn hóa đặc sắc của một vùng đất cổ Dĩnh Ké và góp phần vào công tác phát triển du lịch, bên cạnh đội ngũ thợ giỏi, người truyền nghề thì đội ngũ những người bảo tồn các di sản trong làng nghề cũng nên cần được tôn vinh để ghi nhận công sức trách nhiệm của người

trông coi công trình di tích. Việc tôn vinh, khuyến khích này cần được thông qua sự gợi ý của quản lý văn hóa ở địa phương đối với cộng đồng và lấy ý kiến dân chủ.

3.3.5. Gắn bảo tồn và phát huy văn hóa làng nghề với phát triển du lịch

Tuy nhiên để làng nghề gắn với phát triển du lịch cần phải có những kế hoạch cụ thể cho việc đầu tư xây dựng cơ sở vật chất tại làng nghề. Trước tiên phải tạo nên những điểm trải nghiệm làm nghề tại mỗi gia đình. Làng nghề bánh đa Ké cần có một khu trưng bày sản phẩm làng nghề, giới thiệu các điểm di tích, thắng cảnh đẹp và có giá trị văn hóa lịch sử quan trọng cho du khách hiểu, lưu lại thăm quan và được tham gia vào các công đoạn sản xuất bánh đa Ké.

Cần đào tạo những cán bộ văn hóa cấp phường, cấp tổ trưởng dân phố, và những cụ Thủ từ trông coi đình, chùa, điểm trở thành những hướng dẫn viên du lịch địa phương năng động. Đẩy mạnh hơn nữa chương trình xúc tiến, quảng bá về làng nghề. Từ những sản phẩm làng nghề bình dị nhưng họ đã đẩy lên ở tầm vĩ mô về văn hóa gắn với những huyền thoại, truyền thuyết trong các công trình di tích tín ngưỡng, tâm linh, văn hóa... và tạo nên sự hấp dẫn cho du khách tìm đến thăm quan, trải nghiệm.

3.3.6. Bảo vệ môi trường tự nhiên và nâng cao văn hóa làng nghề

Để bảo vệ môi trường tự nhiên của làng nghề, trước tiên từ phía những người dân trong khu vực cần hạn chế sử dụng các nguyên liệu ô nhiễm và giảm thiểu rác thải ở làng nghề. Hiện tỉnh Bắc Giang đã đưa ra 2 phương án giải quyết ô nhiễm do làng nghề gây ra, đó là xây dựng cụm làng nghề tập trung, tạo thuận lợi cho việc quản lý, thu gom, xử lý chất thải, vừa đảm bảo được yêu cầu phát triển bền vững nhưng kinh phí đầu tư rất lớn. Hoặc trên cơ sở phân loại sẽ đầu tư xử lý chất thải ngay tại hộ gia đình, song vẫn cần sự hỗ trợ kinh phí của Nhà nước. Mặc dù theo quy định của pháp luật, hộ gia đình phải tự đầu tư xử lý chất thải là chính.

Ban Quản lý các di tích văn hóa trong làng nghề có đề xuất kịp thời với chính quyền địa phương những kế hoạch tôn tạo phần xuống cấp để bảo vệ kịp thời những công trình di tích có giá trị...

Khi áp dụng công nghệ 4.0, có thể chia sẻ các hoạt động hữu ích, thông tin trên các nhóm của cộng đồng làng nghề về những hoạt động bảo tồn, bảo vệ và tu sửa các công trình di tích trong khu vực làng nghề.

3.3.7. *Đẩy mạnh công tác thanh tra, kiểm tra, thi đua- khen thưởng*

Việc quan tâm và đưa những giá trị văn hóa làng nghề phát triển đúng hướng cần phải thường xuyên kiểm tra, thanh tra những công trình di tích đang xuống cấp để có những trợ giúp kịp thời cho khu vực làng nghề; kiểm tra, thanh tra vào các quý trong năm để giúp cán bộ quản lý địa phương điều chỉnh kịp thời những hạn chế trong công tác quản lý, đồng thời là cơ hội để lắng ý kiến đề xuất từ phía người dân làng nghề, người trông coi các công trình di tích ở cơ sở. Thanh tra, kiểm tra ở đây phải thể hiện đúng bản chất là trợ giúp, chỉ ra những điều chưa đúng để kịp thời đưa về quỹ đạo, tránh tình trạng những nhiễu trong quá trình công tác về địa phương.

Trong quá trình thanh tra, kiểm tra sẽ tìm ra những giá trị văn hóa, các hoạt tích cực của người làm công tác quản lý văn hóa ở địa phương, cũng như những nhân tố góp phần xây dựng hình ảnh văn hóa làng nghề để đề xuất khen thưởng kịp thời, tạo nên động lực cho cán bộ văn hóa, thợ trong làng nghề tiếp tục có những sáng kiến mới trong bảo tồn và phát triển văn hóa ở làng nghề.

Tiểu kết

Làng nghề bánh đa Kế được đặt trong mối quan tâm chung của công tác bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa di sản của tỉnh Bắc Giang, nên trong thời gian qua đã được các cấp chính quyền quan tâm, tạo điều kiện, đầu tư về vật chất để bảo tồn nghề, và các công trình văn hóa. Tuy nhiên bên cạnh đó, công tác quản lý văn hóa đối với bảo tồn và phát triển một làng nghề có tiềm năng, có sản phẩm đặc trưng như làng nghề bánh đa Kế ở địa phương vẫn còn một số bất cập, tồn tại. Việc đưa ra những quan điểm định hướng và giải pháp cho việc đẩy mạnh sự phối kết hợp liên ngành và sự đồng thuận của toàn xã hội trong thời gian tới nhằm bảo tồn di tích, danh thắng gắn với phát triển du lịch một cách bền vững là hết sức cần thiết và cấp bách.

KẾT LUẬN

Công tác bảo tồn, tôn tạo các giá trị di sản văn hóa tại làng nghề bánh đa Kế thời gian qua đã có được những thành quả đáng ghi nhận. Một bộ phận lớn di tích văn hóa lịch sử và nhiều giá trị văn hóa phi vật thể đã được đầu tư bảo vệ, tôn tạo và phục dựng. Đặc biệt là các di sản trong khu vực làng nghề và khu vực lân cận có ảnh hưởng là di tích cấp quốc gia, cấp tỉnh như Chùa Kế, Đình Vĩnh Ninh, lễ hội chùa Kế, hệ thống các đình, diêm, nghề... và những giá trị văn hóa phi vật thể đặc sắc của làng nghề như lễ hội, nghệ thuật làm bánh đa...

Thời gian qua, UBND tỉnh Bắc Giang đã phê duyệt đề án liên quan đến bảo tồn và phát triển làng nghề truyền thống ở địa phương. Theo đó các sở ban ngành liên quan như Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh, Sở Công thương, Sở Kế hoạch- Đầu tư, Sở NN&PTNT tỉnh... cũng đã tích cực, chủ động triển khai các hoạt động tổ chức khai thác giá trị các di sản văn hóa phục vụ phát triển du lịch; hệ thống cấp địa phương trực tiếp hưởng thụ di sản là UBND thành phố Bắc Giang, phường Dĩnh Kế, đã có một số hoạt động thực hiện tôn tạo, bảo vệ những di sản trong làng nghề. Tuy nhiên trong điều kiện còn hạn hẹp về kinh phí đầu tư, chưa có những chuyên gia đánh giá, khảo sát cụ thể về giá trị di sản làng nghề bánh đa Kế nên nhiều di tích, công trình văn hóa, di sản văn hóa phi vật thể trong làng nghề còn chưa được coi trọng, việc phối hợp còn chưa đạt hiệu quả, vẫn còn những quan điểm khác nhau trong vấn đề này. Đây cũng là nguyên nhân của việc phát huy thiếu hiệu quả giá trị các nguồn tài nguyên văn hóa phục vụ phát triển du lịch.

Trong cuộc sống hiện nay, việc mở cửa giao lưu về thương mại, kinh tế luôn kèm theo cả những luồng gió mới của văn hóa trong các sản phẩm thương mại. Chính vì vậy, lấy văn hóa là nền tảng của xã hội thì cần phải tạo ra một con đường cho văn hóa. Văn hóa là khái niệm trừu tượng, nhưng đặt văn hóa vào mỗi sản phẩm thủ công của làng nghề như chiếc bánh đa Kế thì văn hóa được hiện ra trong từng hoạt động xoay quanh sản phẩm làng nghề.